

PHILOSOPHY OF MIND AND CONTEMPORARY PROBLEMS OF MENTAL HEALTH

Dilorom Yuldashevna Yuldasheva

Senior Lecturer

Samarkand State Medical University

d.yuldasheva@gmail.com

Samarkand, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Philosophy of mind, mental health, subjective experience, personal identity, personhood, psychological resilience, stress, depression, anxiety disorders, digital environment, information overload, methodology.

Received: 22.02.26

Accepted: 23.02.26

Published: 24.02.26

Abstract: This article provides a philosophical and methodological analysis of the conceptual relationship between the philosophy of mind and contemporary challenges of mental health. The study explores key issues such as the nature of consciousness, subjective experience, personal identity, personhood, and psychological resilience within the broader framework of modern mental well-being. Particular attention is given to the social, cultural, and ethical determinants of mental disorders, as well as to the integration of philosophical perspectives with psychological and psychiatric approaches. The paper also examines stress, depression, anxiety disorders, information overload, and the impact of digital environments on cognitive and emotional processes as significant phenomena of contemporary society. The findings highlight the theoretical potential of the philosophy of mind in explaining mental health and in shaping preventive strategies under conditions of rapid socio-cultural transformation.

ONG FALSAFASI VA RUHIY SALOMATLIKNING ZAMONAVIY MUAMMOLARI

Dilorom Yuldashevna Yuldasheva

Katta o'qituvchisi

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti

d.yuldasheva@gmail.com

Samarqand, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Ong falsafasi, ruhiy salomatlik, subyektiv tajriba, identiklik, shaxsiylik, psixik barqarorlik, stress, depressiya, xavotir buzilishi, raqamli muhit, axborot bosimi, metodologiya.

Annotatsiya: Mazkur maqolada ong falsafasi va ruhiy salomatlik muammolari o'rtasidagi konseptual bog'liqlik falsafiy-metodologik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda ongning tabiati, subyektiv tajriba, identiklik, psixik barqarorlik va shaxsiylik masalalari zamonaviy ruhiy salomatlik muammolari kontekstida yoritiladi. Shuningdek, ruhiy kasalliklarning ijtimoiy, madaniy va axloqiy omillari, psixologik yondashuvlar bilan falsafiy qarashlar o'rtasidagi integratsiya masalalari muhokama qilinadi. Maqolada zamonaviy jamiyatda stress, depressiya, xavotir buzilishlari, axborot bosimi hamda raqamli muhitning ongga ta'siri kabi muammolar falsafiy tahlil obyekti sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida ong falsafasining ruhiy salomatlikni tushuntirish va profilaktika strategiyalarini shakllantirishdagi nazariy imkoniyatlari asoslanadi.

ФИЛОСОФИЯ СОЗНАНИЯ И СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПСИХИЧЕСКОГО ЗДОРОВЬЯ

Дилором Юлдашевна Юлдашева

Старший преподаватель

Самаркандского государственного медицинского университета

d.yuldasheva@gmail.com

Самарканд, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Философия сознания, психическое здоровье, субъективный опыт, идентичность, личность, психическая устойчивость, стресс, депрессия, тревожные расстройства, цифровая среда, информационная перегрузка, методология.	Аннотация: В статье рассматривается концептуальная взаимосвязь философии сознания и современных проблем психического здоровья на философско-методологическом уровне. Анализируются вопросы природы сознания, субъективного опыта, идентичности, личности и психической устойчивости в контексте актуальных вызовов психического благополучия. Особое внимание уделяется социальным, культурным и нравственным факторам психических расстройств, а
---	---

также проблеме интеграции философских подходов с психологическими и психиатрическими интерпретациями. В работе обсуждаются такие современные феномены, как стресс, депрессия, тревожные расстройства, информационная перегрузка и влияние цифровой среды на когнитивные и эмоциональные процессы. В результате исследования обосновываются теоретические возможности философии сознания в интерпретации психического здоровья и формировании профилактических стратегий в условиях трансформации современного общества.

Kirish. Zamonaviy ijtimoiy taraqqiyot sharoitida inson ongining mohiyati va ruhiy salomatlik masalalari nafaqat psixologiya hamda tibbiyotning, balki falsafaning ham markaziy muammolaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Chunki bugungi global va raqamli jamiyatda insonning kognitiv jarayonlari, emotsional holati, shaxsiy identikligi va ma’naviy-axloqiy qadriyatlari turli omillar ta’sirida keskin o‘zgarishlarga uchramoqda. Natijada stress, xavotir, depressiya, ijtimoiy moslashuvning izdan chiqishi, psixik barqarorlikning pasayishi kabi holatlar ko‘plab mamlakatlarda keng tarqalgan muammoga aylanmoqda. Bu jarayonlar ong va ruhiy salomatlik o‘rtasidagi murakkab aloqalarni falsafiy-metodologik nuqtayi nazardan chuqur tahlil qilishni taqozo etadi.

Ong falsafasi an’anaviy ravishda ongning tabiati, subyektiv tajriba (qualia), shaxsiylik va identiklik, erkin iroda, o‘zlikni anglash, tanaga bog‘liqlik va ongning funksional mexanizmlari kabi masalalarni izohlashga yo‘naltirilgan. Mazkur yo‘nalishdagi konsepsiyalar ruhiy salomatlik muammolarini faqat klinik yoki psixologik holat sifatida emas, balki inson mavjudligining murakkab ontologik va aksiologik ko‘rinishi sifatida tushunish imkonini beradi. Shuning uchun ruhiy kasalliklar va psixik buzilishlarni izohlashda faqat tibbiy diagnostika bilan cheklanib qolmasdan, ongning fenomenologik, axloqiy va ijtimoiy o‘lchovlarini ham hisobga olish muhimdir.

Ruhiy salomatlikning zamonaviy muammolari ko‘p omilli xarakterga ega bo‘lib, ularni shakllantiruvchi omillar orasida tezkor urbanizatsiya, ijtimoiy tengsizlik, iqtisodiy bosim, kommunikativ izolyatsiya, axborotning haddan tashqari ko‘pligi, shuningdek, raqamli texnologiyalar ta’sirida yuzaga kelayotgan yangi psixologik holatlar alohida o‘rin tutadi. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlarning ongga ta’siri, virtual identiklikning shakllanishi, real va raqamli

“men” o‘rtasidagi tafovut, insonning o‘zini baholash mexanizmlariga tashqi omillarning kuchli ta’siri ruhiy barqarorlikni izdan chiqaruvchi muhim faktor sifatida baholanmoqda. Shu jihatdan, ong falsafasi ruhiy salomatlikni tushuntirishda nazariy asos bo‘lib, insonning ichki dunyosini tahlil qilish, psixik holatlarni aksiologik va ma’naviy nuqtayi nazardan yoritish imkonini beradi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, ruhiy salomatlik masalasi bugungi kunda inson kapitali, ijtimoiy barqarorlik va milliy taraqqiyotning muhim ko‘rsatkichlaridan biri sifatida qaralmoqda. Ruhiy barqarorlikning pasayishi shaxsning o‘zini anglash jarayonida muammolar, ijtimoiy munosabatlarda ziddiyatlar, kasbiy faoliyat samaradorligining susayishi, ma’naviy inqiroz hamda jamiyatda destruktiv tendensiyalarning kuchayishiga olib kelishi mumkin. Demak, ong falsafasi va ruhiy salomatlik muammolarini integrativ tahlil qilish, ularning o‘zaro bog‘liqligini ilmiy asoslash ham nazariy, ham amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot metodologik jihatdan tizimli yondashuv, konseptual tahlil, komparativ (qiyosiy) metod, fenomenologik izoh hamda aksiologik tahlil usullariga tayangan holda olib boriladi. Natijada maqolada ong falsafasi ruhiy salomatlik muammolarini tushuntirishda va zamonaviy sharoitda profilaktik yondashuvlarni ishlab chiqishda muhim nazariy resurs ekanligi ilmiy asosda ko‘rsatib beriladi.

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodologiyasi. Ong falsafasi va ruhiy salomatlik muammolari kesishgan nuqtada olib borilgan tadqiqotlar turli ilmiy yo‘nalishlar: falsafa, psixologiya, psixiatriya, nevrologiya, sotsiologiya hamda bioetika doirasida shakllangan. Mazkur masala bo‘yicha ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ongni tushuntirishga doir nazariy paradigmalarning rivojlanishi ruhiy salomatlikni izohlashning konseptual imkoniyatlarini ham kengaytirgan.

Klassik falsafiy an‘analarda ong masalasi asosan dualizm va monizm paradigmalari orqali talqin qilingan. Xususan, R. Dekartning ong va tana dualizmi ongning mustaqil substansiya sifatida qaralishiga sabab bo‘lib, bu yondashuv uzoq vaqt psixik holatlarni tibbiy-biologik holatlardan ajratib talqin qilish tendensiyasini kuchaytirgan. Biroq keyingi davrlarda Spinoza, Leybnits, Kant kabi mutafakkirlarning g‘oyalari ongni murakkab tizim sifatida tushunish, subyektiv tajriba va bilish jarayonlarining strukturaviy tahliliga yo‘l ochgan.

XX asr falsafasida ong muammosining yangi bosqichi analitik falsafa va fenomenologiya yo‘nalishlarida namoyon bo‘ldi. Fenomenologik an‘anada (E. Gusserl, M. Haydegger, M. Merlo-Ponti) ong subyektiv tajriba, ma’nolilik, “men”ning mavjudligi va dunyo bilan bevosita munosabati sifatida talqin qilindi. Mazkur yondashuv ruhiy salomatlik muammolarini shaxsning “dunyoda mavjud bo‘lish” tajribasi bilan bog‘lab tushuntirish imkonini berdi. Ayniqsa, depressiya,

tashvish, ekzistensial bo'shliq kabi holatlar insonning ontologik holati va ma'no izlash jarayonlari bilan bevosita aloqador ekanligi ko'rsatildi.

Analitik falsafa doirasida ong masalasi til, mantiq va kognitiv jarayonlar bilan bog'liq holda tahlil qilindi. Bu yo'nalishda ongni funksionalizm, behaviorizm, identiklik nazariyasi, fizikizm kabi konsepsiyalar asosida izohlash urf bo'ldi. Jumladan, ongni miya faoliyati bilan tenglashtirishga uringan yondashuvlar ruhiy salomatlik muammolarini ko'proq biologik va neyropsixologik omillar bilan izohlashga xizmat qildi. Biroq bunday yondashuvlar subyektiv tajriba, ma'naviy iztirob, axloqiy qadriyatlar va shaxsiy identiklik inqirozi kabi omillarni to'liq izohlab bera olmasligi sababli, zamonaviy falsafada integrativ yondashuvlar shakllandi.

Ong falsafasining zamonaviy bosqichida "qiyin muammo" (hard problem of consciousness) masalasi, qualia, o'zlikni anglash, erkin iroda, ongning intensionalligi, shuningdek, shaxsiy identiklikning davomiyligi kabi konseptlar keng muhokama qilinmoqda. Ushbu konseptlar ruhiy salomatlik bilan bog'liq muammolarni tahlil qilishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Chunki ruhiy kasalliklar ko'pincha shaxsning o'zligini anglash, identiklikning buzilishi, "men" va "dunyo" o'rtasidagi munosabatning izdan chiqishi, real va ideal o'zlik o'rtasidagi konflikt kabi holatlar bilan kechadi.

Ruhiy salomatlik masalasini zamonaviy ijtimoiy sharoitda izohlashga doir adabiyotlarda stress, depressiya, xavotir buzilishlari, posttravmatik sindrom, kommunikativ izolyatsiya, raqamli muhitga qaramlik, ijtimoiy tarmoqlarning psixik holatga ta'siri kabi muammolar asosiy obyekt sifatida ko'riladi. Ushbu yo'nalishda psixologik tadqiqotlar ko'proq empirik metodlar, diagnostik testlar va statistik tahlillarga tayansa, falsafiy yondashuvlar mazkur holatlarning ma'nosi, sababi, qadriyatlar tizimi bilan bog'liqligi va insoniy mavjudlikdagi o'rni masalalarini ochib beradi.

Maqolada ong falsafasi va ruhiy salomatlikning zamonaviy muammolarini tahlil qilish uchun kompleks, interdisiplinar metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosini falsafiy tahlil, tizimli yondashuv, fenomenologik interpretatsiya hamda aksiologik baholash metodlari tashkil etadi.

Konseptual tahlil metodi orqali ong falsafasining asosiy kategoriyalari (ong, subyektiv tajriba, identiklik, shaxsiylik, intensionallik, erkin iroda) aniqlashtirildi va ularning ruhiy salomatlik masalalariga tatbiq etilish imkoniyatlari ko'rsatib berildi. Ushbu metod ruhiy salomatlik muammolarini faqat psixologik holat sifatida emas, balki ontologik va epistemologik masala sifatida ham tushunishga yordam beradi.

Tizimli yondashuv asosida ruhiy salomatlik muammolari ko'p omilli tizim sifatida ko'rib chiqildi. Bunda biologik, psixologik, ijtimoiy, madaniy va axloqiy omillar o'zaro bog'liq

elementlar sifatida tahlil qilindi. Tizimli yondashuv ruhiy salomatlikni shakllantiruvchi omillarni bir tomonlama emas, kompleks tarzda o'rganish imkonini beradi.

Fenomenologik metod yordamida shaxsning ichki tajribasi, depressiya, tashvish, ma'no yo'qolishi, ekzistensial bo'shliq kabi holatlar subyektiv tajriba sifatida talqin qilindi. Bu metod ruhiy holatlarning tashqi belgilari emas, balki insonning ichki dunyosida qanday namoyon bo'lishini tushuntirishga xizmat qiladi.

Aksiologik tahlil metodi orqali ruhiy salomatlikning qadriyatlar bilan bog'liqligi, insonning ma'naviy-axloqiy orientatsiyasi, hayotiy maqsadlar, jamiyatning axloqiy me'yorlari va ruhiy barqarorlik o'rtasidagi munosabatlar baholandi. Mazkur metod ruhiy salomatlik masalasini insonning ma'naviy qiyofasi va axloqiy tanlovi bilan uzviy bog'liq hodisa sifatida yoritadi.

Komparativ (qiyosiy) metod orqali ong falsafasidagi turli yondashuvlar (dualizm, fizikizm, funksionalizm, fenomenologiya, ekzistensializm)ning ruhiy salomatlik muammolarini izohlashdagi imkoniyatlari qiyoslandi. Bu esa turli konsepsiyalarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda integrativ yondashuvning zarurligini asoslashga yordam berdi.

Tahlil va natijalar. Ong falsafasi va ruhiy salomatlik masalalarining kesishuv nuqtasi, avvalo, inson psixik holatlarini faqat klinik ko'rsatkichlar asosida emas, balki ularning ma'nosi, sababi va shaxs hayotidagi o'rni nuqtayi nazaridan tushuntirish zarurati bilan belgilanadi. Ruhiy salomatlikning zamonaviy muammolari (depressiya, xavotir, stress, ijtimoiy moslashuv inqirozi, raqamli qaramlik) ko'pincha insonning o'zligini anglash, dunyoni idrok etish va hayotiy maqsadlarni belgilash mexanizmlaridagi o'zgarishlar bilan bog'liq. Shunday ekan, ong falsafasi bu muammolarni ontologik (inson mavjudligi), epistemologik (bilish va idrok), aksiologik (qadriyat va ma'no) hamda antropologik (shaxs tabiatini tushunish) yo'nalishlarda tahlil qilish imkonini beradi.

Ruhiy salomatlik masalalarini tahlil qilishda subyektiv tajriba fenomeni markaziy o'rin egallaydi. Chunki insonning depressiya, xavotir, ruhiy charchoq yoki stress holatlarini boshdan kechirishi, birinchi navbatda, ichki tajriba sifatida namoyon bo'ladi. Bu tajriba tashqi kuzatuv yoki klinik testlar orqali to'liq ifodalanmaydi.

Mazkur nuqtada ong falsafasining "qualia" tushunchasi muhim metodologik ahamiyat kasb etadi. Qualia – bu shaxsning ichki kechinmalari, his-tuyg'ulari, dunyoni "qanday" his etishi va idrok qilishi bilan bog'liq subyektiv o'lchovdir. Ruhiy kasalliklar va buzilishlar ko'pincha aynan shu subyektiv o'lchovda keskin o'zgarishlar bilan kechadi. Masalan, depressiya holatida inson uchun hayotning ma'nosi so'nadi, kundalik voqelik "rangini yo'qotadi", vaqt idroki o'zgaradi,

kelajak noaniq va ma'nosiz ko'rinadi. Xavotir buzilishlarida esa voqelik doimiy tahdid sifatida qabul qilinadi, xavfsizlik hissi pasayadi va ong "ortiqcha nazorat" holatiga o'tadi.

Natija shuni ko'rsatadiki, ruhiy salomatlikni tushuntirishda subyektiv tajribani chetlab o'tish nazariy jihatdan ham, amaliy jihatdan ham yetarli emas. Shuning uchun ong falsafasining fenomenologik yondashuvi ruhiy holatlarni inson tajribasining ichki tuzilishi orqali tahlil qilishga yordam beradi.

Ruhiy salomatlik muammolarining zamonaviy shakllari ko'pincha shaxsiy identiklik inqirozi bilan bog'liq. Identiklik – bu insonning o'zini kim deb bilishi, hayotdagi rolini anglash, o'zini boshqalar bilan taqqoslash, qadriyatlar tizimi va shaxsiy maqsadlar majmuasidir. Ong falsafasida identiklik masalasi doimiy ravishda "men"ning barqarorligi va davomiyligi bilan bog'liq holda ko'rib chiqiladi.

Zamonaviy jamiyatda identiklikning zaiflashishiga olib keluvchi omillar ko'p: tezkor ijtimoiy o'zgarishlar, mehnat bozoridagi beqarorlik, migratsiya, axborot oqimi, raqamli identiklik, ijtimoiy tarmoqlarda ideal obrazlar bosimi va boshqalar. Natijada insonning o'ziga bo'lgan ishonchi, ma'naviy tayanchi va psixik barqarorligi izdan chiqishi mumkin.

Tahlil natijasida quyidagi xulosaga kelish mumkin: shaxsiy identiklikning barqarorligi ruhiy salomatlikning muhim falsafiy sharti hisoblanadi. Chunki "men"ni anglashning buzilishi (o'zini past baholash, o'zini inkor qilish, ma'no yo'qolishi) ko'pincha depressiya va xavotirning asosiy psixologik ildizlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Raqamli texnologiyalar va internet inson ongiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi muhim omilga aylangan. Bugungi kunda axborot oqimining tezligi, ijtimoiy tarmoqlarda uzluksiz kommunikatsiya, virtual hayotning real hayotdan ustunlashishi kabi holatlar ongning kognitiv va emotsional strukturasini o'zgartirmoqda.

Ruhiy salomatlikni faqat klinik me'yorlar bilan belgilash yetarli emas. Chunki inson psixik barqarorligi ko'pincha uning qadriyatlar tizimi, ma'naviy tayanchi, hayot mazmunini belgilovchi maqsadlari bilan uzviy bog'liq. Ong falsafasi bu jarayonni aksiologik nuqtayi nazardan tahlil qilishga imkon beradi.

Zamonaviy jamiyatda qadriyatlar inqirozi, ma'naviy bo'shliq, utilitar va iste'molchilikka asoslangan qarashlar kuchayishi ruhiy salomatlik muammolarini chuqurlashtiruvchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Insonning ma'no izlash ehtiyoji qondirilmaganda, ekzistensial bo'shliq yuzaga keladi. Bu esa depressiya, ichki iztirob, motivatsiya yo'qolishi, hayotdan qoniqmaslik kabi holatlarga olib keladi.

Maqola doirasida olib borilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, ong falsafasi ruhiy salomatlik masalalarini yoritishda psixologiya va psixiatriya bilan integratsiyalashgan holda samarali natijalar beradi. Psixologiya ko'proq empirik kuzatuv, testlar va klinik metodlar orqali ruhiy holatlarni aniqlasa, falsafa bu holatlarning ma'nosini, sabablarini, shaxsiy va ijtimoiy oqibatlarini tahlil qiladi.

Xulosa. Maqolada ong falsafasi va ruhiy salomatlikning zamonaviy muammolari o'rtasidagi konseptual bog'liqlik falsafiy-metodologik asosda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ruhiy salomatlik masalalarini faqat klinik va psixologik yondashuvlar doirasida izohlash yetarli emas, chunki ruhiy holatlarning ko'plab shakllari insonning subyektiv tajribasi, shaxsiy identikligi, qadriyatlar tizimi hamda jamiyat bilan munosabatlari bilan bevosita uzviy bog'liqdir. Shu sababli ong falsafasi ruhiy salomatlikni tushuntirishda muhim nazariy resurs sifatida namoyon bo'ldi.

Ong falsafasidagi subyektiv tajriba (qualia), shaxsiylik va identiklik, ongning intensionalligi, ma'no va qadriyat kategoriyalari ruhiy salomatlik muammolarini chuqurroq tushuntirish imkonini beradi. Xususan, depressiya, xavotir, stress, psixik charchoq kabi holatlar ko'pincha shaxsning dunyoni idrok etish shakli va o'zini anglash tizimidagi buzilishlar bilan kechishi ilmiy asosda ko'rsatildi. Bu esa ruhiy salomatlik muammolarini insonning ichki dunyosi va mavjudlik tajribasi bilan bog'liq fenomen sifatida talqin qilish zarurligini anglatadi.

Maqolada zamonaviy raqamli muhitning ongga ta'siri alohida tahlil qilinib, axborot bosimi, diqqatning fragmentatsiyasi, virtual identiklikning shakllanishi, ijtimoiy taqqoslash va kommunikativ izolyatsiya kabi omillar ruhiy salomatlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi asoslandi. Shuningdek, ruhiy salomatlikning aksiologik va axloqiy jihatlari ochib berilib, qadriyatlar tizimidagi beqarorlik, hayot mazmunining yo'qolishi va ma'naviy bo'shliq psixik barqarorlikning pasayishiga olib keluvchi muhim omillar ekanligi ta'kidlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
3. Imomnazarov M. Milliy ma'naviyatimiz asoslari. – Toshkent: Sharq, 2006. – 320 b.
4. Ergashev I. Falsafa: darslik. – Toshkent: O'zbekiston, 2010. – 432 b.

5. Nazarov Q. Falsafa: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012. – 368 b.
6. Jo'rayev N. Ma'naviyat asoslari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2013. – 240 b.
7. Xudoyberdiyev E. Inson falsafasi va ma'naviy taraqqiyot. – Toshkent: Fan, 2015. – 256 b.
8. Qodirov B.R. Psixologiya: o'quv qo'llanma. – Toshkent: O'zbekiston, 2016. – 352 b.
9. Abdizoitovich G. Educational Problems In The Information Society //Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL). – 2025. – T. 6. – №. 4. – C. 5-5.
10. Yuldasheva D. Harmony of Religious and Secular Values in The Spiritual and Moral Education of Youth //Pubmedia Social Sciences and Humanities. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 8-8.
11. Ilhom R. Synergetics: A Historical Analysis of the Ideas of Self-Organization //Jurnal ISO: Jurnal Ilmu Sosial, Politik dan Humaniora. – 2024. – T. 4. – №. 2. – C. 8-8.
12. Usmonov F. Ethics of science: moral principles and their role in the development of society //Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research. – 2024. – T. 2. – №. 11. – C. 41-45.
13. Tursunova O. Turkiston Jadid namoyondasi Behbudiyning yoshlar ma'naviy tarbiyasiga doir ma'rifiy g'oyalari //Journal of universal science research. – 2025. – T. 3. – №. 6 (SPECIAL ISSUE). – C. 406-410.
14. Elmuradovich T. J. The spiritual and philosophical legacy of Abdulqadir Bedil: Language, meaning, and human consciousness //Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research. – 2024. – T. 2. – №. 12. – C. 72-77.